

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 9 november 2023*

”Begäran om förhandsavgörande – Oskäligen avtalsvillkor i konsumentavtal – Konsumentkreditavtal – Direktiv 93/13/EEG – Artikel 1.2 – Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter – Artiklarna 3.1, 4.1, 6.1 och 7.1 – Villkor om uppsägning till förtida betalning – Domstolsprövning – Proportionalitet i förhållande till konsumentens avtalsbrott – Artiklarna 7 och 38 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Fast egendom har ställts som säkerhet för avtalet – Försäljning av konsumentens bostad utan något föregående rättsligt förfarande”

I mål C-598/21,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Krajský súd v Prešove (Regionala domstolen i Prešov, Slovakien) genom beslut av den 13 september 2021, som inkom till domstolen den 28 september 2021, i målet

SP,

CI

mot

Všeobecná úverová banka a.s.,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden C. Lycourgos, samt domarna O. Spineanu-Matei (referent), J.-C. Bonichot, S. Rodin och L.S. Rossi,

generaladvokat: L. Medina,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 26 oktober 2022,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– SP och CI, genom L. Riedl, advokát,

* Rättegångsspråk: slovakiska.

- Všeobecná úverová banka a.s., genom M. Hrbek, advokát,
- Slovakiens regering, genom B. Ricziová, därefter E.V. Drugda, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom G. Goddin, R. Lindenthal och N. Ruiz García, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 12 januari 2023 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), jämförd med artiklarna 7 och 38 i stadgan, rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva område 15, volym 12, s. 169), artikel 3.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) (EUT L 149, 2005, s. 22), artikel 2.2 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66, och rättelse i EUT L 234, 2011, s. 46), i dess lydelse enligt kommissionens direktiv 2011/90/EU av den 14 november 2011 (EUT L 296, 2011, s. 35 (nedan kallat direktiv 2008/48), samt effektivitetsprincipen.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan SP och CI å ena sidan, och Všeobecná úverová banka a.s., en bank, (nedan kallad VÚB) å den andra, angående att den utomrättsliga försäljningen av SP:s och CI:s bostad, vilken ställts som säkerhet för det avtal parterna ingått, ska avbrytas.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 93/13

- 3 Trettonde och sextonde skälen i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Sådana författningsföreskrifter hos medlemsstaterna som direkt eller indirekt reglerar villkoren för konsumentavtal antas inte innehålla oskäligen villkor. Därför förefaller det inte nödvändigt att villkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter och principer eller bestämmelser i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt underkastas bestämmelserna i detta direktiv. I det avseendet omfattar uttrycket ’bindande författningsföreskrifter’ i artikel 1.2 även regler som enligt lagstiftningen gäller mellan de avtalsslutande parterna om inget annat har avtalats.

...

Bedömningen av om villkor är oskäligen eller inte enligt dessa allmänna kriterier, särskilt i näringsverksamhet av offentlig karaktär som tillhandahåller kollektiva tjänster baserade på solidaritet mellan konsumenterna, måste kompletteras med en metod för att göra en samlad bedömning av de olika berörda intressena; detta grundar kravet på god sed. Vid bedömningen av begreppet god sed skall särskild hänsyn tas till parternas inbördes styrkeförhållande i förhandlingshänseende, huruvida konsumenten har uppmuntrats att acceptera villkoren och om varorna eller tjänsterna sålts eller levererats på kundens särskilda beställning. Näringsidkaren kan uppfylla kravet på god sed genom att handla lojalt och rättvist mot den andre parten, vars legitima intressen han måste beakta.”

4 I artikel 1 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”1. Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäligen villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.

2. Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.”

5 Artikel 3.1 i detta direktiv har följande lydelse:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

6 I artikel 4.1 i samma direktiv stadgas följande:

”Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.”

7 I artikel 6.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

8 Artikel 7.1 i detta direktiv har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

Direktiv 2005/29

- 9 I artikel 3 i direktiv 2005/29, med rubriken ”Tillämpningsområde”, föreskrivs följande i punkt 1:
- ”Detta direktiv skall tillämpas på otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på det sätt som anges i artikel 5, före, under och efter en affärstransaktion som gäller en produkt.”

Direktiv 2008/48

- 10 I skäl 10 i direktiv 2008/48 anges följande:
- ”Definitionerna i detta direktiv bestämmer harmoniseringens räckvidd. Medlemsstaternas skyldighet att genomföra bestämmelserna i detta direktiv bör därför begränsas till direktivets tillämpningsområde som det fastställs genom dessa definitioner. Detta direktiv bör emellertid inte påverka medlemsstaternas tillämpning, i överensstämmelse med gemenskapsrätten, av bestämmelser i direktivet på områden som inte omfattas av dess tillämpningsområde. ...”
- 11 I artikel 2.2 a i detta direktiv stadgas följande:
- ”Detta direktiv ska inte gälla följande:
- a) Kreditavtal för vilka det som säkerhet finns en inteckning eller en annan jämförbar vanligt förekommande säkerhet i en medlemsstat i fast egendom eller för vilka det som säkerhet finns en rättighet med anknytning till fast egendom.

Slovakisk rätt

Civillagen

- 12 53 § zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (lag nr 40/1964, civillagen), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad civillagen), reglerar oskäligen villkor i konsumentavtal. 53 § nionde stycket civillagen har följande lydelse:
- ”Om betalning av en fordran som följer av ett konsumentavtal sker genom delbetalningar får näringsidkaren utöva den rätt som avses i 565 § i civillagen först tre månader efter det att konsumenten hamnat i dröjsmål med en delbetalning, förutsatt att näringsidkaren har informerat konsumenten härom minst 15 dagar innan utövandet av nämnda rätt.”
- 13 I 54 § första stycket civillagen föreskrivs följande:
- ”Avtalsvillkor i konsumentavtal får inte avvika från denna lag till nackdel för konsumenten. Konsumenten kan i synnerhet inte på förhand avstå från de rättigheter som följer av denna lag eller av särskilda konsumentskyddsbestämmelser eller på annat sätt försämra sin avtalsmässiga ställning.”
- 14 I 151j § första stycket i nämnda lag anges följande:
- ”Om den fordran för vilken säkerhet ställts inte betalas i vederbörlig ordning och i rätt tid, har borgenären rätt att ta den egendom som ställts som säkerhet i anspråk. När borgenären tar den

egendom som ställts som säkerhet i anspråk, kan denne välja att få betalt genom att vidta sådana åtgärder som följer av avtalet, genom att sälja den egendom som säkerheten utgörs av på auktion i enlighet med speciallagstiftning ... eller genom att sälja den egendom som säkerheten utgörs av i enlighet med särskilda föreskrifter ... såvida inte annat föreskrivs i förevarande lag eller speciallagstiftning.”

15 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att det har införts en fotnot efter uttrycket ”i enlighet med speciallagstiftning” i denna bestämmelse, där det hänvisas till zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov (lag nr 527/2002 om frivillig auktionsförsäljning och komplettering av slovakiska nationella rådets lag nr 323/1992 Zb. om notarius publicus och notarieverksamhet (lagen om notarieverksamhet), i ändrad lydelse, nedan kallad lagen om frivillig auktion). En fotnot har även införts efter uttrycket ”särskilda föreskrifter”, där det hänvisas till zákon 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (civilprocesslagen nr 160/2015) och till zákon č. 233/1995 Z. z. Exekučný poriadok (lag nr 233/1995 om utsökning och tillämpning av civilprocesslagen, nedan kallad utsökningslagen).

16 I 151m § civillagen föreskrivs följande:

”(1) Den borgenär som innehar säkerheten har rätt att sälja den som säkerhet ställda egendomen på det sätt som anges i avtalet eller på auktion, först 30 dagar efter det att borgensmannen och gäldenären, förutsatt att dessa inte är samma person, underrättades om ianspråktagande av säkerheten, såvida inte annat föreskrivs i speciallagstiftning. Om säkerheten är upptagen i registret över säkerheter och den dag då ianspråktagandet av säkerheten registrerades i detta register infaller efter den dag då borgensmannen och gäldenären underrättades om ianspråktagandet av säkerheten, förutsatt att dessa inte är samma person, ska fristen på 30 dagar börja löpa från och med den dag då ianspråktagandet av säkerheten registrerades i registret över säkerheter.

(2) Sedan underrättelsen om ianspråktagande av säkerheten har utfärdats kan borgensmannen och borgenären avtala att den senare har rätt att sälja säkerheten på det sätt som anges i avtalet om ställande av säkerhet eller på auktion, även före det att den tidsfrist som föreskrivs i första stycket har löpt ut.

(3) När den borgenär som innehar säkerheten har inlett åtgärder för att ta säkerheten i anspråk på det sätt som anges i avtalet om ställande av säkerhet, har denne rätt att när som helst under förfarandets gång ändra förfaringssättet för ianspråktagande och sälja den som säkerhet ställda egendomen på auktion eller söka täckning för sin fordran genom att sälja egendomen i enlighet med speciallagstiftning. Borgenären är i sådant fall skyldig att underrätta borgensmannen om det ändrade förfaringssättet för ianspråktagande.”

17 565 § i nämnda lag har följande lydelse:

”Om betalning av en fordran sker genom delbetalningar har borgenären inte rätt att kräva betalning för hela fordran för det fall att gäldenären inte uppfyller sin betalningsskyldighet avseende någon av delbetalningarna, såvida detta inte uttryckligen har överenskommit mellan parterna eller fastställts genom ett domstolsavgörande. Borgenären får dock utöva denna rätt senast fram till förfallodagen för den första av de därpå följande avbetalningarna.”

Utsökningslagen

- 18 I 63 § tredje stycket i utsökningslagen föreskrivs att exekutiv försäljning av fast egendom endast får ske i undantagsfall, med domstols godkännande, om den berörda personen är föremål för flera utsökningsförfaranden avseende fordringar som sammanlagt överstiger 2 000 euro och förrättsmannen visat att penningfordran inte kan drivas in på annat sätt.

Lagen om frivillig auktion

- 19 I 16 § första stycket i lagen om frivillig auktion föreskrivs att en auktion endast får genomföras på grundval av ett avtal mellan den person som begär försäljningen och auktionsförrättaren.
- 20 Enligt 17 § i denna lag är auktionsförrättaren skyldig att tillkännage att en auktion kommer att genomföras genom ett meddelande om auktion. Om den egendom som ska säljas är en lägenhet, ett hus, en annan byggnad, ett företag eller en del av ett företag eller om det lägsta budet överstiger 16 550 euro ska auktionsförrättaren, minst 30 dagar innan auktionen påbörjas, offentliggöra meddelandet om auktion i registret över offentliga auktioner. Auktionsförrättaren ska också, utan dröjsmål, översända meddelandet om auktion till det behöriga ministeriet för offentliggörande i den *Officiella handelstidningen*, till den person som begär försäljningen, till gäldenären för den fordran för vilken säkerheten ställts och till ägaren av den egendom som ska säljas, om denne inte är samma person som gäldenären.
- 21 I 21 § andra stycket nämnda lag stadgas följande:

”Om giltigheten av avtalet om ställande av säkerhet har bestridits eller om en bestämmelse i denna lag har överträtts, kan den person som påstår att vederbörandes rättigheter har åsidosatts genom denna överträdelse väcka talan om fastställelse av att försäljningen är ogiltig. Denna rätt prekluderas emellertid om talan om ogiltigförklaring inte väckts inom tre månader efter auktionen, såvida inte grunden för ogiltigheten utgörs av en brottslig handling och auktionen avsåg ett hus eller en lägenhet där den tidigare ägaren, vid tidpunkten för auktionen, officiellt var bosatt i enlighet med särskilda föreskrifter. I sådant fall är det möjligt att väcka talan om ogiltigförklaring av försäljningen även efter det att denna frist har löpt ut ...”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 22 Den 9 februari 2012 beviljade VÚB klagandena i det nationella målet, SP och CI, en konsumentkredit som skulle återbetalas under 20 år och för vilken en fastighet ställts som säkerhet, närmare bestämt den familjebostad där klagandena och andra personer var stadigvarande bosatta (nedan kallat det aktuella kreditavtalet).
- 23 Dessförinnan, sedan år 2004, hade klagandena i det nationella målet tagit flera andra konsumentkrediter hos Consumer Finance Holding a.s. (nedan kallat CFH), ett bolag som VÚB då hade ekonomiska band till. Det framgår av begäran om förhandsavgörande att VÚB har använt nästan hela det belopp som SP och CI beviljats enligt det aktuella kreditavtalet för att täcka krediterna från CFH, då SP och CI inte längre kunde återbetala dessa. Innan det aktuella kreditavtalet ingicks hade VÚB dessutom beviljat dem ytterligare ett antal konsumentkrediter vars belopp VÚB ensidigt hade fastställt och vilka VÚB i stor utsträckning också hade använt för att täcka skulder och kostnader för krediter som SP och CI tidigare hade beviljats, antingen av VÚB eller av CFH.

- 24 I januari 2013, mindre än ett år efter det att det aktuella kreditavtalet ingicks, då klagandena i det nationella målet inte kunde betala, krävde VÚB att samtliga utestående belopp enligt avtalet skulle återbetalas med stöd av ett avtalsvillkor om uppsägning till förtida betalning (nedan kallat villkoret om uppsägning till förtida betalning). I april 2013 underrättade VÚB SP och CI om sitt beslut att ta den ställda säkerheten i anspråk genom att sälja egendomen inom ramen för en "frivillig" auktion, det vill säga en auktion utan något föregående rättsligt förfarande.
- 25 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att dessa utomrättsliga auktioner genomförs av privatpersoner. Efter det att borgenären ensidigt har fastställt fordrans belopp säljer en auktionsförrättare den aktuella fastigheten utan något föregående rättsligt förfarande och utan att en domstol först har kunnat pröva huruvida fordrans belopp kan vitsordas eller huruvida det är proportionerligt att sälja fastigheten med hänsyn till fordrans belopp. Även om konsumenten motsätter sig försäljningen anses denna typ av auktion enligt lag vara "frivillig". Borgenären kan inleda auktionsförfarandet 30 dagar efter det att meddelandet om ianspråktagande av säkerheten har offentliggjorts.
- 26 Klagandena i det nationella målet väckte talan vid Okresný súd Prešov (Distriktsdomstolen i Prešov, Slovakien) och yrkade att försäljningen av deras familjebostad skulle avbrytas. Denna domstol i första instans ogillade talan genom en första dom. Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov, Slovakien) upphävde den domen och återförvisade ärendet till Okresný súd Prešov (Distriktsdomstolen i Prešov, Slovakien), som icke desto mindre bekräftade den första domen. Enligt nämnda domstol i första instans framgår det av praxis från Najvyšší súd Slovenskej republiky (Högsta domstolen, Slovakien) att det inte går att utläsa av domen av den 10 september 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189), att bestämmelserna i direktiv 93/13 utgör hinder mot slovakisk lagstiftning som tillåter utomrättslig försäljning genom frivillig auktion av fast egendom som en konsument ställt som säkerhet, oavsett om det rör sig om konsumentens bostad och den fordran för vilken säkerheten ställts grundar sig på ett avtal som innehåller oskäligen villkor.
- 27 Klagandena i det nationella målet överklagade den andra domen till Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov), som också är den hänskjutande domstolen, och vidhöll sitt yrkande att den utomrättsliga försäljningen av deras bostad skulle avbrytas och gjorde härvid bland annat gällande att deras rättigheter i egenskap av konsumenter hade åsidosatts.
- 28 Den hänskjutande domstolen anser att det är av särskild vikt att skyddet mot oproportionerliga ingrepp i konsumenternas rättigheter, inklusive rätten till bostad, iaktas innan egendomen säljs. Slovakisk materiell rätt innehåller inte någon annan form av föregående skydd, vilket innebär att om konsumenternas bostad ska säljas inom ramen för en frivillig auktion har de inte något annat val än att väcka talan om att försäljningen ska avbrytas.
- 29 Den hänskjutande domstolen har uppgett att i förevarande fall har det aktuella kreditavtalet en löptid på 20 år och att VÚB har valt att tillämpa villkoret om uppsägning till förtida betalning mindre än ett år efter det att avtalet ingicks, sedan ett belopp på 1 106,50 euro betalats för sent. Värdet på den familjebostad som är föremål för den utomrättsliga försäljningen är minst 30 gånger högre än det belopp för vilket VÚB har sagt upp avtalet till förtida betalning och tagit den ställda säkerheten i anspråk.

- 30 Den hänskjutande domstolen har förklarat att för att ett sådant avtalsvillkor om uppsägning till förtida betalning som det nu aktuella ska kunna tillämpas, krävs enligt slovakisk rätt endast att gäldenären är i tre månaders dröjsmål med betalningen, och att kreditgivaren framställer en anmodan om betalning inom en ytterligare frist på femton dagar.
- 31 Denna lagstiftning och den rättspraxis från Najvyšší súd Slovenskej republiky (Högsta domstolen, Slovakien) som det hänvisats till i punkt 26 ovan skulle således kunna strida mot unionsrätten och särskilt mot proportionalitetsprincipen, eftersom de innebär att konsumentens bostad får säljas även i händelse av ett mindre allvarliga avtalsbrott.
- 32 Den hänskjutande domstolen anser dessutom att oaktat det skydd som följer av artiklarna 7, 38 och 47 i stadgan, direktiven 93/13 och 2005/29 samt effektivitetsprincipen, innebär den nationella lagstiftning som tillåter att en säkerhet i fast egendom som också utgör konsumentens bostad tas i anspråk genom försäljning på frivillig auktion, såsom den tolkats av Najvyšší súd Slovenskej republiky (Högsta domstolen, Slovakien), att skyddet för familjens bostad inte tillmäts tillräcklig betydelse och bortser från andra möjligheter att ta säkerheten i anspråk. Såsom praktiken vittnar om medför beviljandet av konsumentkrediter mycket skadliga konsekvenser för konsumenter och deras familjer.
- 33 Vad gäller tillämpningen av direktiv 2005/29 anser den hänskjutande domstolen att den praxis som består i att krediter beviljas för att täcka skulder hänförliga till en eller flera tidigare krediter inte kan undgå domstolsprövning med stöd av detta direktiv. Den hänskjutande domstolen är av uppfattningen att de omständigheter som utmärker det aktuella kreditavtalets ingående utgör sådana otillbörliga affärsmetoder som bör omfattas av tillämpningsområdet för detta direktiv. Även om otillbörliga affärsmetoder inte direkt medför att rättshandlingen i fråga blir ogiltig, påverkar de bedömningen av huruvida avtalsvillkoren ska anses vara oskäligen.
- 34 Vad gäller tillämpningen av direktiv 2008/48 anser den hänskjutande domstolen att en kredit som beviljats för att återbetala skulder som följer av tidigare krediter inte är förenlig med vare sig det direktivets ändamål eller med de ändamål som eftersträvades med det direktiv som föregick direktiv 2008/48.
- 35 Tillämpningsområdet för direktiv 2008/48 omfattar visserligen inte kreditavtal för vilka säkerhet ställts i form av en inteckning i fast egendom eller en rättighet kopplad till fast egendom, men i förevarande fall innehåller det aktuella kreditavtalet inte någon uppgift om föremålet för krediten och uppfyller de krav som gäller för konsumentkreditavtal. Kreditavtalet garanterades inte genom en inteckning och avsåg inte heller att finansiera ett förvärv av fast egendom, utan syftade till att säkerställa återbetalning av tidigare konsumentkrediter. Under dessa omständigheter finns det ett nära samband mellan det nu aktuella kreditavtalet och de konsumentkreditavtal som SP och CI tidigare ingått, varför den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida denna situation omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2008/48.
- 36 För att fastställa det exakta beloppet på klagandenas skuld önskar den hänskjutande domstolen slutligen få klarhet i huruvida EU-domstolens synsätt i domen av den 21 april 2016, Radlinger och Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283), kan tillämpas i förevarande fall.

37 Mot denna bakgrund beslutade Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov, Slovakien) att förklara målet vilande och att ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) Utgör artikel 47 i [stadgan], jämförd med artiklarna 7 och 38 i [stadgan], [direktiv 93/13], [direktiv 2005/29] samt den unionsrättsliga effektivitetsprincipen hinder mot sådana nationella bestämmelser som 53 § nionde stycket och 565 § civillagen, vilka innebär att det vid uppsägning av ett lån till förtida betalning inte ska beaktas huruvida denna åtgärd är proportionerlig, i synnerhet vad gäller allvaret av konsumentens avtalsbrott i förhållande till kreditavtalets belopp och löptid?

För det fall att den första frågan ska besvaras nekande:

- 2) a) Utgör artikel 47 i [stadgan], jämförd med artiklarna 7 och 38 i [stadgan], [direktiv 93/13], [direktiv 2005/29] samt den unionsrättsliga effektivitetsprincipen hinder mot rättspraxis som i sak inte hindrar ianspråktagande av en ställd säkerhet genom försäljning på privat auktion av fast egendom som utgörs av en bostad i vilken konsumenter eller andra personer är bosatta, varvid allvaret av konsumentens avtalsbrott i förhållande till kreditavtalets belopp och löptid inte beaktas, även om kreditgivaren kan få täckning för sin fordran på annat sätt inom ramen för ett rättsligt utökningsförfarande där försäljningen av den bostad som ställts som säkerhet inte omfattas av förmånsrätt?
- b) Ska artikel 3.1 i [direktiv 2005/29] tolkas så, att konsumentskydd mot otillbörliga affärsmetoder inom ramen för konsumentkrediter omfattar alla former av återbetalning av kreditgivarens fordringar, inbegripet upptagande av en ny kredit i syfte att fullgöra de förpliktelser som följer av ett tidigare kreditavtal?
- c) Ska direktiv [2005/29] tolkas så, att ett beteende som innebär att en kreditgivare som vid upprepade tillfällen beviljar krediter till en konsument som inte kan återbetala dessa, så att en kedja av krediter uppkommer som kreditgivaren faktiskt inte betalar ut till konsumenten utan använder för att täcka tidigare krediter och totala kreditkostnader, ska anses utgöra en otillbörlig affärsmetod?
- d) Ska artikel 2.2 a i [direktiv 2008/48], jämförd med skäl 10 i samma direktiv, tolkas så, att det inte är uteslutet att tillämpa detta direktiv även på krediter som uppvisar alla kännetecken på en konsumentkredit, när föremålet för krediten inte har definierats och kreditgivaren, med undantag av en obetydlig del, har beviljat hela krediten för att täcka tidigare konsumentkrediter och panträtt i fast egendom har ställts som säkerhet?
- e) Ska domen av den 21 april 2016, Radlinger och Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283), tolkas så, att den även omfattar fall där en konsument har ingått ett kreditavtal vars belopp delvis är avsett att täcka återbetalning av avgifter till kreditgivaren?”

Förfarandet vid domstolen

38 Genom handling som inkom till domstolens kansli den 22 februari 2023 har VÚB i första hand begärt att domstolen, med stöd av artikel 100.2 i sina rättegångsregler, ska fastställa att den inte längre är behörig att pröva målet, eftersom tvisten i det nationella målet har förlorat sitt föremål. VÚB har i andra hand begärt att domstolen ska återuppta den muntliga delen av förfarandet med tillämpning av artikel 83 i rättegångsreglerna.

39 Genom handling som inkom till domstolens kansli den 9 augusti 2023 begärde VÚB på nytt att den muntliga delen av förfarandet skulle återupptas.

- 40 Vad för det första gäller den huvudsakliga begäran i den handling som ingavs den 22 februari 2023, har VÚB nämligen uppgett att man har avstått från den säkerhet i form av fast egendom som ställts för det aktuella kreditavtalet, med verkan från och med den 14 februari 2023, vilket innebär att tvisten i det nationella målet har förlorat sitt föremål och att det inte längre finns anledning att pröva förevarande begäran om förhandsavgörande.
- 41 Genom skrivelse som inkom till domstolens kansli den 21 april 2023 informerade VÚB dessutom domstolen om att man hade godtagit en överlåtelse av klagandenas skuld till tredje man, som nu har betalat skulden. Tvisten i det nationella målet har följaktligen förlorat sitt föremål.
- 42 Enligt EU-domstolens fasta rättspraxis presumeras nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva. Av fast rättspraxis framgår emellertid också att det förfarande som har införts genom artikel 267 FEUF utgör ett medel för samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna, varigenom EU-domstolen tillhandahåller de nationella domstolarna de uppgifter om unionsrättens tolkning som de behöver för att kunna avgöra de mål som de ska pröva. En begäran om förhandsavgörande är inte till för att möjliggöra rådgivande yttranden i allmänna eller hypotetiska frågor, utan för att tillgodose behov knutna till den faktiska lösningen av en tvist. Om det visar sig att tvisten i det nationella målet har förlorat sitt föremål och det är uppenbart att de frågor som ställts inte längre är relevanta för att avgöra denna tvist, ska domstolen följaktligen fastställa att det saknas anledning att döma i saken (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 november 2022, Banco Cetelem, C-302/21, EU:C:2022:919, punkterna 26, 27, 31 och 32 samt där angiven rättspraxis).
- 43 Mot denna bakgrund skickade EU-domstolen, den 14 mars 2023 och den 26 maj 2023, en begäran om klagöranden till den hänskjutande domstolen, för att få klarhet i huruvida de omständigheter som VÚB åberopat faktiskt medfört att det nationella målet avslutats, eller huruvida det fortfarande var nödvändigt att besvara de frågor som hänskjutits för att avgöra det nationella målet och, i förekommande fall, av vilka skäl.
- 44 Genom skrivelser av den 5 april 2023 och den 12 juni 2023 uppgav den hänskjutande domstolen att varken den omständigheten att VÚB hade avstått från den säkerhet som ställts i form av fast egendom eller överlåtelsen av skulden hade medfört att tvisten i det nationella målet hade förlorat sitt föremål, främst av det skälet att de villkor som föreskrivs i nationell rätt för att dylika rättshandlingar ska vara giltiga inte var uppfyllda. Härvidlag har den hänskjutande domstolen preciserat att den inte har godkänt att VÚB ensidigt avstår från säkerheten, eftersom det också krävs att gäldenärerna godtar denna åtgärd för att säkerheten ska frisläppas genom avstående. Den hänskjutande domstolen har vidare understrukt att om VÚB:s fordran hade överlåtits, skulle samtliga rättigheter som tillkommer klagandena i det nationella målet i egenskap av konsumenter ha iakttagits enligt nationell rätt.
- 45 Mot bakgrund av de klagöranden som den hänskjutande domstolen har lämnat finner EU-domstolen att föremålet för tvisten i det nationella målet består och att de frågor som ställts följaktligen fortfarande är relevanta för att avgöra målet. Tolkningsfrågorna ska därför besvaras.
- 46 Vad för det andra gäller begäran om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet har VÚB, inom ramen för den senare begäran som framställts genom skrivelsen som inkom till domstolens kansli den 22 februari 2023, gjort gällande att man på vissa punkter inte delar den

uppfattning som förslag till avgörande av generaladvokaten gett uttryck för i sitt förslag till avgörande, som enligt VÚB grundar sig på felaktiga uppgifter, varför det faktiska och/eller rättsliga sammanhanget kring tolkningsfrågorna bör klargöras. VÚB har dessutom i flera avseenden invänt mot generaladvokatens tolkning av de direktiv som avses i tolkningsfrågorna.

- 47 Genom handling som inkom till domstolens kansli den 9 augusti 2023 har VÚB, till stöd för sin begäran om att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas, för det första upplyst EU-domstolen om att bolaget samma dag väckt talan vid Ústavný súd Slovenskej republiky (Författningsdomstolen, Slovakien) mot den hänskjutande domstolens beslut av den 12 juni 2023 att avslå VÚB:s ansökan om återkallelse av begäran om förhandsavgörande, trots att VÚB avstått från den ställda säkerheten och överlåtit skulden, såsom framgår av punkt 44 ovan. VÚB har dock inte begärt att den hänskjutande domstolen ska återkalla sin begäran om förhandsavgörande på grund av dessa åtgärder, utan att den ska underrätta EU-domstolen om alla omständigheter som kan påverka det fortsatta förfarandet för förhandsavgörande i enlighet med artikel 100.2 i rättegångsreglerna. Att VÚB avstått från den ställda säkerheten och överlåtit skulden utgör sådana omständigheter.
- 48 VÚB anser vidare att för det fall de uppgifter som domstolen förfogar över avseende överlåtelsen av skulden och avståendet av säkerheten är sådana att det inte är möjligt för den att avgöra förevarande begäran om förhandsavgörande enligt artikel 100.2 i rättegångsreglerna, ska det muntliga förfarandet återupptas så att de omständigheter som den anser vara relevanta i detta avseende kan klargöras.
- 49 Enligt artikel 83 i domstolens rättegångsregler får domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, när som helst besluta att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas, bland annat om den anser sig inte ha tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet, eller om en part, efter det att den muntliga delen har förklarats avslutad, har lagt fram en ny omständighet som kan ha ett avgörande inflytande på målets utgång, eller om målet ska avgöras på grundval av ett argument som inte har avhandlats mellan parterna eller de berörda som avses i artikel 23 i stadgan för Europeiska unionens domstol.
- 50 Det ska inledningsvis erinras om att enligt fast rättspraxis kan den omständigheten att en av parterna i det nationella målet eller en berörd part inte delar generaladvokatens uppfattning i denne inte i sig utgöra ett tillräckligt skäl för att återuppta den muntliga delen av förfarandet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 februari 2023, Gallaher, C-707/20, EU:C:2023:101, punkt 45 och där angiven rättspraxis).
- 51 Härav följer att den omständigheten VÚB inte delar generaladvokatens uppfattning i förslaget till avgörande inte i sig kan motivera att den muntliga delen av förfarandet återupptas.
- 52 I förevarande fall finner EU-domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, att den – efter den skriftliga delen av förfarandet och förhandlingen – har tillgång till samtliga uppgifter som den behöver för att avgöra den aktuella begäran om förhandsavgörande.
- 53 Parterna i det nationella målet och övriga berörda parter som har deltagit i förevarande förfarande, och i synnerhet VÚB, har nämligen, såväl under den skriftliga som den muntliga delen av förfarandet, kunnat redogöra för de rättsliga och faktiska omständigheter som de anser vara relevanta för att EU-domstolen ska kunna besvara den hänskjutande domstolens frågor. Det ska dessutom noteras att trots att EU-domstolen vid förhandlingen uttryckligen begärde att parterna skulle ta ställning till den hänskjutande domstolens svar på den första begäran om

klargöranden av den 7 juni 2022, som bland annat avsåg tillämpliga bestämmelser och de faktiska omständigheter som utmärker tolkningsfrågorna, avstod VÚB från att delta i förhandlingen. Vad gäller den omständigheten att VÚB avstått från den ställda säkerheten och överlåtit den aktuella skulden, samt konsekvenserna härav vad gäller tillämpningen av artikel 100.2 i rättegångsreglerna, konstaterar domstolen, mot bakgrund av de överväganden som framgår av punkterna 40–45 ovan, att dessa inte kan påverka det avgörande som domstolen ska meddela.

- 54 Det kan slutligen konstateras att VÚB:s begäran om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet inte innehåller någon ny omständighet som kan påverka domstolens avgörande.
- 55 Mot denna bakgrund finner domstolen att det saknas anledning att återuppta den muntliga delen av förfarandet.

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

- 56 VÚB har i huvudsak gjort gällande att tolkningsfrågorna avseende tolkningen av direktiv 93/13 inte kan tas upp till prövning, eftersom de inte är relevanta för lösningen av tvisten och är hypotetiska, och således inte har något samband med saken i det nationella målet. I detta avseende har VÚB främst hävdad att klagandena i det nationella målet systematiskt och allvarligt har åsidosatt sina avtalsenliga förpliktelser, vilket innebär att ianspråktagandet av säkerheten under alla omständigheter uppfyller kravet på proportionalitet i enlighet med de kriterier som fastställts i domen av den 14 mars 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 73).
- 57 Såsom erinrats om ovan följer det av EU-domstolens fasta rättspraxis att nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten presumeras vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva. EU-domstolen har endast möjlighet att underlåta att pröva en tolkningsfråga som ställts av en nationell domstol i enlighet med artikel 267 FEUF bland annat när de villkor som rör innehållet i begäran om förhandsavgörande i artikel 94 i rättegångsreglerna inte har iakttagits eller när det är uppenbart att den tolkning eller bedömning av giltigheten av en unionsbestämmelse som begärts av den nationella domstolen inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken eller då frågan är hypotetisk (dom av den 20 oktober 2022, Koalitsia "Demokratichna Bulgaria – Obedinenie", C-306/21, EU:C:2022:813, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 58 En sådan avsaknad av samband eller att de ställda frågorna är hypotetiska kan emellertid inte anses följa enbart av VÚB:s påstående att det i förevarande fall vore proportionerligt att ta säkerheten i anspråk. Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 49 i sitt förslag till avgörande syftar frågorna om tolkningen av direktiv 93/13 inte till att fastställa huruvida så är fallet i förevarande fall, utan till att få klarhet i huruvida den nationella domstolen är skyldig att pröva huruvida borgenärens möjlighet att tillämpa villkoret om uppsägning till förtida betalning är proportionerlig, i avsaknad av en sådan skyldighet enligt nationell lagstiftning eller rättspraxis.
- 59 Den begärda tolkningen av bestämmelserna i direktiv 93/13 framstår således som nödvändig för att avgöra det nationella målet och tolkningsfrågorna är inte heller hypotetiska. Tolkningsfrågorna kan följaktligen tas upp till prövning.

- 60 I likhet med vad den slovakiska regeringen och kommissionen har påpekat kan det däremot konstateras att den hänskjutande domstolen inte har hänvisat några rättsliga eller faktiska omständigheter som visar att det skulle finnas ett samband mellan de hänskjutna frågorna och direktiv 2005/29. Den hänskjutande domstolen har nämligen inte förklarat på vilket sätt tillämpningen av villkoret om uppsägning till förtida betalning skulle ha en koppling till otillbörliga affärsmetoder. Den hänskjutande domstolen har inte heller preciserat varför ianspråktagandet av en säkerhet i fast egendom genom frivillig auktion skulle utgöra en otillbörlig affärsmetod, eller varför en tolkning av nämnda direktiv i detta sammanhang är nödvändig för att avgöra det nationella målet.
- 61 Domstolen finner således att kraven i artikel 94 c i rättegångsreglerna inte är uppfyllda och att tolkningsfrågorna, i enlighet med den rättspraxis som det erinrats om i punkt 57 ovan, inte kan tas upp till prövning i den del de avser tolkningen av direktiv 2005/29.

Den första frågan

- 62 Eftersom den första frågan i huvudsak avser i vilken omfattning borgenärens möjlighet att kräva återbetalning av hela lånet genom ett villkor om uppsägning till förtida betalning kan bli föremål för domstolsprövning, ska det inledningsvis undersökas huruvida det villkor som är aktuellt i förevarande fall omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 93/13. Det följer nämligen av artikel 1.2 i direktiv 93/13 att avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter inte är underkastade bestämmelserna i detta direktiv.
- 63 Detta undantag från tillämpningsområdet för direktiv 93/13 omfattar sådana bestämmelser i nationell lagstiftning som gäller mellan avtalsparterna, oavsett om de är tvingande eller om de är dispositiva. Detta undantag motiveras av att det är rimligt att presumera att den nationella lagstiftaren har sett till att det sammantaget råder balans i rättigheterna och skyldigheterna för parterna i vissa avtal, en balans som unionslagstiftaren uttryckligen har velat bevara (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2021, Prima banka Slovensko, C-192/20, EU:C:2021:480, punkt 32, och dom av den 5 maj 2022, Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, punkt 57 och där angiven rättspraxis).
- 64 Detta undantag förutsätter att två villkor är uppfyllda. För det första ska avtalsvillkoret avspegla en författningsföreskrift, och för det andra ska denna föreskrift vara bindande (dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 78, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 31).
- 65 För att avgöra om dessa villkor är uppfyllda har EU-domstolen fastställt att det ankommer på den nationella domstolen att pröva om det aktuella avtalsvillkoret avspeglar de bestämmelser i nationell rätt som är bindande mellan avtalsparterna oberoende av deras val eller om det avspeglar dispositiva bestämmelser, det vill säga bestämmelser som gäller om inget annat har avtalats mellan parterna (dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 79, dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 32, och dom av den 5 maj 2022, Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, punkt 55).
- 66 I detta avseende ankommer det på den nationella domstolen att kontrollera huruvida det aktuella villkoret omfattas av artikel 1.2 i direktiv 93/13 mot bakgrund av de kriterier som EU-domstolen har fastställt, det vill säga med beaktande av de berörda kreditavtalens beskaffenhet, allmänna systematik och bestämmelser samt det rättsliga och faktiska sammanhang som dessa avtal ingår i,

varvid det samtidigt måste beaktas att undantaget i artikel 1.2 i detta direktiv – med hänsyn till direktivets konsumentskyddssyfte – ska tolkas restriktivt (dom av den 5 maj 2022, Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, punkt 58 och där angiven rättspraxis).

- 67 I förevarande fall framgår det, med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning, att de bestämmelser i nationell rätt som är föremål för den första frågan, det vill säga 53 § nionde stycket och 565 § civillagen, återspeglas i ett villkor i det aktuella kreditavtalet, närmare bestämt villkoret om uppsägning till förtida betalning. Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att nämnda villkor ”i huvudsak har kopierats” från dessa bestämmelser.
- 68 Det följer av 53 § nionde stycket civillagen att när fråga är om ett konsumentkreditavtal som ska återbetalas genom avbetalningar, får borgenären kräva återbetalning av hela krediten i enlighet med artikel 565 i civillagen om parterna har kommit överens om detta. Borgenären får utöva denna rätt tidigast tre månader efter det att konsumenten har kommit i dröjsmål med en avbetalning och först efter att ha underrättat konsumenten minst 15 dagar i förväg.
- 69 I detta avseende har den hänskjutande domstolen, i sitt svar på EU-domstolens begäran om klagöranden, uppgett att dessa bestämmelser inte tillämpas per automatik eller oberoende av parternas val. Även om parterna i kreditavtalet har kommit överens om att borgenären ska vara berättigad att kräva förtida återbetalning av det utlånade beloppet, är borgenären inte skyldig att utöva denna rätt. Den hänskjutande domstolen har dessutom påpekat att 54 § första stycket civillagen, där det i huvudsak föreskrivs att avtalsvillkor i konsumentavtal inte får avvika från bestämmelserna i denna lag till nackdel för konsumenten, inte innebär att bestämmelserna i 53 § nionde stycket civillagen är tvingande, eftersom den förstnämnda bestämmelsen ger parterna möjlighet att avvika från den sistnämnda, förutsatt att det är till förmån för konsumenten.
- 70 Med förbehåll för den prövning som åligger den hänskjutande domstolen, som är ensam behörig att tolka bestämmelserna i sin nationella rätt, finner EU-domstolen att det villkor om uppsägning till förtida betalning som gör det möjligt för borgenären att kräva förtida återbetalning av hela det utestående beloppet för det fall att gäldenären inte fullgör sina avtalsenliga förpliktelser, inte tycks vara ett ”villkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter” i den mening som avses i artikel 1.2 i direktiv 93/13, då det visserligen återger de nationella bestämmelser som det hänvisats till i punkt 68 ovan men dessa inte är bindande och således inte uppfyller det andra villkoret i nyssnämnda artikel 1.2 för att det undantag som föreskrivs där ska vara tillämpligt.
- 71 I sådant fall omfattas detta villkor följaktligen av bestämmelserna i direktiv 93/13, såsom dessa har tolkats av EU-domstolen.
- 72 När det gäller prövningen av tolkningsfrågan i sak, ska det erinras om att det följer av fast rättspraxis att enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits och, i detta sammanhang, tolka samtliga bestämmelser i unionsrätten som de nationella domstolarna behöver för att avgöra de mål som de ska pröva, även om dessa bestämmelser inte anges uttryckligen i de frågor som dessa domstolar har ställt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 oktober 2018, Kamenova, C-105/17, EU:C:2018:808, punkt 21 och där angiven rättspraxis).

- 73 Den hänskjutande domstolen ska således anses ha ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 3.1, 4.1, 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med artiklarna 7 och 38 i stadgan, ska tolkas så, att de utgör hinder mot nationell lagstiftning som innebär att vid domstolsprövningen av huruvida ett villkor om uppsägning till förtida betalning i ett konsumentkreditavtal är oskäligt tas ingen hänsyn till huruvida näringsidkarens möjlighet att utöva sin rätt enligt detta villkor är proportionerlig, mot bakgrund av kriterier som bland annat avser allvaret i konsumentens underlåtelse att uppfylla sina avtalsenliga förpliktelser, såsom beloppen på de avbetalningar som inte har fullgjorts i förhållande till det sammanlagda kreditbeloppet och kreditavtalets löptid, samt det förhållandet att tillämpningen av detta villkor medför att näringsidkaren kan driva in utestående belopp genom att sälja konsumentens bostad utan något som helst föregående rättsligt förfarande.
- 74 Det ska inledningsvis erinras om att det följer av artikel 6.1 i direktiv 93/13 att med hänsyn till konsumentens underlägsna ställning i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, är oskäliga avtalsvillkor inte bindande för konsumenten. I detta sammanhang ska det noteras att för att kunna tillförsäkra den höga konsumentskyddsnivå som följer av artikel 38 i stadgan är de nationella domstolarna skyldiga att, så snart som de har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga i detta hänseende, ex officio bedöma huruvida ett avtalsvillkor, på vilket direktiv 93/13 är tillämpligt, är oskäligt och därigenom undanröja obalansen mellan konsumenten och näringsidkaren (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 december 2019, Bondora, C-453/18 och C-494/18, EU:C:2019:1118, punkt 40, och dom av den 17 maj 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkterna 35–37).
- 75 Vad vidare gäller de kriterier som ska ligga till grund för en sådan domstolsprövning, ska det erinras om att artikel 3.1 och artikel 4.1 i direktiv 93/13 gemensamt innehåller allmänna kriterier för att bedöma huruvida avtalsvillkor som omfattas av direktivets bestämmelser är oskäliga (dom av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punkt 33).
- 76 Det ska dock noteras att hänvisningen i artikel 3.1 i direktiv 93/13 till begreppen ”god sed” och ”betydande obalans” i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten endast på ett abstrakt sätt anger vad som gör ett avtalsvillkor oskäligt när detta inte har varit föremål för individuell förhandling (dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 58 och där angiven rättspraxis).
- 77 Vid bedömningen av huruvida ett avtalsvillkor medför en ”betydande obalans” i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, ska man bland annat beakta de regler som enligt nationell rätt blir tillämpliga om parterna inte har avtalat något därom. En sådan jämförande analys gör det möjligt för den nationella domstolen att avgöra huruvida, och i så fall i vilken grad, avtalet i rättsligt hänseende försätter konsumenten i ett sämre läge än vad som följer av gällande nationell rätt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 mars 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 68).
- 78 När det gäller frågan under vilka förhållanden en sådan obalans uppkommer ”i strid med kravet på god sed”, kan det konstateras, mot bakgrund av sextonde skälet i direktiv 93/13, att den nationella domstolen vid denna bedömning ska pröva huruvida en gentemot konsumenten lojalt och rättvist handlande näringsidkare rimligen kunde utgå från att konsumenten skulle godta ett sådant

avtalsvillkor efter en individuell avtalsförhandling (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 mars 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 69, och dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-609/19, EU:C:2021:469, punkt 66).

- 79 I artikel 4.1 i nämnda direktiv föreskrivs dessutom att frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt ska bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.
- 80 När det specifikt gäller ett villkor i ett avtal om hypotekslån med lång löptid som fastställer under vilka förutsättningar borgenären har rätt att kräva förtida återbetalning, såsom det nu aktuella villkoret om uppsägning till förtida betalning, ska det, i likhet med vad generaladvokaten konstaterat i punkt 74 i sitt förslag till avgörande, noteras att domstolen redan har fastställt kriterier som den nationella domstolen kan lägga till grund för sin prövning av huruvida villkoret eventuellt är oskäligt.
- 81 Domstolen har nämligen vid upprepade tillfällen slagit fast att för att kunna avgöra om ett villkor om uppsägning till förtida betalning av ett avtal om hypotekslån medför en betydande obalans till nackdel för konsumenten, måste det undersökas huruvida näringsidkarens möjlighet att kräva återbetalning av hela lånet uppkommer på grund av att konsumenten har underlåtit att uppfylla en skyldighet som är av grundläggande betydelse i det aktuella avtalsförhållandet, huruvida tillräckligt höga krav ställs på avtalsbrottets allvar i förhållande till lånets löptid och belopp, huruvida nämnda möjlighet strider mot allmänna tillämpliga rättsregler på området i avsaknad av särskilda avtalsbestämmelser och huruvida nationell rätt ger konsumenten lämpliga och effektiva medel med hjälp av vilka han eller hon, när vederbörande är underkastad ett sådant avtalsvillkor, kan avhjälpa följderna av att lånet på detta sätt förfaller till betalning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 66 och där angiven rättspraxis).
- 82 Härav följer att den nationella domstolen bland annat ska göra en proportionalitetsbedömning inom ramen för sin prövning av huruvida borgenärens möjlighet enligt detta villkor att återkräva hela det utestående beloppet är oskäligt, vilket innebär att den nationella domstolen bland annat ska beakta i vilken utsträckning konsumenten har åsidosatt sina avtalsenliga förpliktelser, inklusive beloppet på de avbetalningar som inte har fullgjorts i förhållande till det sammanlagda kreditbeloppet och avtalets löptid.
- 83 I detta avseende ska det erinras om att de kriterier som EU-domstolen i sin dom av den 26 januari 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60), uppställt för prövningen av huruvida ett avtalsvillkor om uppsägning till förtida betalning på grund av gäldenärens bristande avtalsuppfyllelse under en begränsad tidsperiod är oskäligt eller ej varken är kumulativa, alternativa eller uttömmande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 december 2022, Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, C-600/21, EU:C:2022:970, punkterna 30 och 31).
- 84 Härav följer att domstolsprövningen av huruvida ett sådant villkor är proportionerligt i förekommande fall ska göras mot bakgrund av ytterligare kriterier. Med hänsyn till de konsekvenser som kan följa av ett villkor om uppsägning till förtida betalning i ett konsumentkreditavtal som garanteras av familjens bostad, såsom det nu aktuella, ska den nationella domstolen – när den bedömer huruvida den möjlighet som detta villkor ger borgenären är oskälig och inom ramen för sin bedömning av den obalans i avtalsförhållandet

som detta villkor eventuellt ger upphov till – beakta den omständigheten att tillämpningen av detta villkor i förekommande fall kan leda till att borgenären får täckning för de utestående beloppen enligt detta villkor genom att bostaden säljs utan något som helst föregående rättsligt förfarande.

- 85 Den nationella domstolen ska, vid sin bedömning av de medel med hjälp av vilka konsumenten kan avhjälpa följderna av att hela lånet på detta sätt förfaller till betalning, beakta följderna av att konsumenten och dennes familj avhyses från den familjebostad där de är stadigvarande bosatta. Rätten till bostad är nämligen en grundläggande rättighet som stadfästs i artikel 7 i stadgan och som den nationella domstolen måste beakta vid genomförandet av direktiv 93/13. Härvidlag har EU-domstolen framhållit vikten av att den behöriga nationella domstolen kan fatta beslut om interimistiska åtgärder som kan leda till att ett rättsstridigt förfarande för ianspråktagande av säkerhet för ett lån skjuts upp eller hindras när ett sådant beslut visar sig vara nödvändigt för att säkerställa effektiviteten av det skydd som är syftet med direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkterna 63–66).
- 86 Om den hänskjutande domstolen, på grundval av ovan nämnda kriterier, inom ramen för sin bedömning av huruvida villkoret om uppsägning till förtida betalning är oskäligt, konstaterar att VÚB:s rätt att i förevarande fall kräva förtida återbetalning av det utestående beloppet enligt det aktuella kreditavtalet, vilket klagandenas familjebostad ställts som säkerhet för, gör det möjligt för denna näringsidkare att utöva nämnda rätt utan att behöva ta hänsyn till allvaret av konsumentens avtalsbrott i förhållande till det beviljade kreditbeloppet och kreditavtalets löptid, skulle det kunna leda till att den hänskjutande domstolen anser att villkoret är oskäligt, eftersom det i strid med kravet på god sed skapar en betydande obalans till nackdel för konsumenterna, med beaktande av samtliga omständigheter som förelåg när avtalet ingicks och som näringsidkaren kunde känna till vid denna tidpunkt.
- 87 Om denna bedömning leder till att villkoret anses vara oskäligt, ankommer det på den nationella domstolen att underlåta att tillämpa detta så att det inte får några bindande verkningar för konsumenten, såvida inte konsumenten motsätter sig detta (dom av den 16 juli 2020, Caixabank och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 och C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 50).
- 88 De villkor som fastställs i nationell rätt, och som det hänvisas till i artikel 6.1 i direktiv 93/13, får inte påverka innehållet i konsumentens rätt enligt denna bestämmelse att inte vara bunden av ett villkor som anses oskäligt (dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 51 och där angiven rättspraxis).
- 89 I avsaknad av en sådan kontroll skulle konsumentskyddet nämligen bli ofullständigt och otillräckligt och det skulle inte utgöra ett lämpligt eller effektivt medel för att hindra fortsatt användning av sådana villkor, i strid med bestämmelsen i artikel 7.1 i direktiv 93/13 (dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 52 och där angiven rättspraxis).
- 90 Mot bakgrund av samtliga ovanstående överväganden ska den första frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 3.1, 4.1, 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med artiklarna 7 och 38 i stadgan, ska tolkas så, att de utgör hinder mot nationell lagstiftning som innebär att vid domstolsprövningen av huruvida ett villkor om uppsägning till förtida betalning i ett konsumentkreditavtal är oskäligt tas ingen hänsyn till huruvida näringsidkarens möjlighet att utöva sin rätt enligt detta villkor är proportionerlig, mot bakgrund av kriterier som bland annat avser allvaret i konsumentens underlåtelse att uppfylla sina avtalsenliga förpliktelser, såsom

beloppen på de avbetalningar som inte har fullgjorts i förhållande till det sammanlagda kreditbeloppet och kreditavtalets löptid, samt det förhållandet att tillämpningen av detta villkor medför att näringsidkaren kan driva in utestående belopp genom att sälja konsumentens bostad utan något som helst föregående rättsligt förfarande.

Den andra frågan

- 91 Med hänsyn till svaret på den första frågan saknas anledning att besvara den andra frågan.

Rättegångskostnader

- 92 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

Artiklarna 3.1, 4.1, 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, jämförda med artiklarna 7 och 38 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,

ska tolkas så,

att de utgör hinder mot nationell lagstiftning som innebär att vid domstolsprövningen av huruvida ett villkor om uppsägning till förtida betalning i ett konsumentkreditavtal är oskäligt tas ingen hänsyn till huruvida näringsidkarens möjlighet att utöva sin rätt enligt detta villkor är proportionerlig, mot bakgrund av kriterier som bland annat avser allvaret i konsumentens underlåtelse att uppfylla sina avtalsenliga förpliktelser, såsom beloppen på de avbetalningar som inte har fullgjorts i förhållande till det sammanlagda kreditbeloppet och kreditavtalets löptid, samt det förhållandet att tillämpningen av detta villkor medför att näringsidkaren kan driva in utestående belopp genom att sälja konsumentens bostad utan något som helst föregående rättsligt förfarande.

Underskrifter